

AGROBIZNES, FAN VA TEXNOLOGIYALAR

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON
JURNALI

Агробизнес, наука и технологии

Agribusiness, science and technology

№ 083688

ISSN:
3060-5245

Toshkent-2026

Platform & workflow by
OJS / PKP

BOSH MUHARRIR

Oblomuradov Narzullo Naimovich – i.f.d. (DSc), professor.

Bosh muharrir o'rinbosarlari:

Islamov Soxib Yaxshibekovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Sultonov Kamoliddin Sadriddinovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Farmonov To'liqin Xayitmurodovich – i.f.d. (DSc), professor.

Muharrir:

Beglayev Uchqun Xurramovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent.

Tahrir hay'atining xalqaro a'zolari:

Kusainov Xalel Xaymullayevich – i.f.d. professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Vilija Aleknevičienė – i.f.d. professor (Universitet Vitovta Velikogo)

Gilbert Ludwig – professor, (Jamk University of Applied Sciences)

Bobojonov Ixtiyor Baxtiyorovich – i.f.d. professor (Germaniyaning Leybnits nomidagi Markaziy Osiyoda qishloq xo'jaligini rivojlantirish instituti (IAMO))

Daiva Makutenene – professor, (Vilniaus Magnus universiteti, Litva)

Xaitboyeva Nargiza Alikulovna – i.f.d. dotsent (Tojikiston davlat huquq, biznes va siyosat universiteti)

Tahrir hay'ati:**08.00.00-Iqtisodiyot fanlari:**

Gulyamov Saidasror Saidaxmedovich – i.f.d. (DSc), professor;

Saidov Muxammad-Ali Xakimovich – i.f.d. (DSc), professor;

Rustamova Iroda Baxramjanovna – i.f.d. (DSc), professor;

Ochilov Ilhom Sayitqulovich – i.f.d. (DSc), professor;

Askarov Nazimjon Niyozovich – i.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Altinbek Yangibayevich – i.f.d. (DSc), professor;

Boltayev Abror Sayitmuradovich – i.f.d. (DSc), dotsent;

Abduvasikov Abduaziz Abdulazizovich – i.f.n. professor;

Mamadiyarov Dilshad Uralovich – i.f.n. dotsent;

Achilov Mashrab Ulug'bekovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Galimova Feryuza Rafikovna – i.f.n. dotsent;

Odilova Dilnozaxon Barnayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Yangiboyev Dilshod G'ulomovich – i.f.f.d. (PhD);

Saidova Dildora Nurmatovna – i.f.n. dotsent;

Dexkanova Nilufar Sagdullayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Roziqov Jahongir Mustaqim o'g'li – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Boltayev Nurali Shiramatovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Ibragimova Madina Ismoilovna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li – i.f.f.d. (PhD).

06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari:

Shokirov Alisher Djuraboyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Mardanov Husniddin Xolbozorovich – q.x.f.d. (DSc);

Abdiyev Fozil Rashidovich – q.x.f.d. (DSc);

Sattorov Maqsud Axtamovich – q.x.f.d. (DSc);

Yuldashov Nurbek Ergashovich – v.f.d. (DSc);

Xalmirzayev Dilmurad Kamilovich – q.x.f.d. (DSc), dotsent;

Namazov Ixtiyor Choriyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Xudayqulov Jonibek Bozarovich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Eshonqulov Jamoliddin Saporboy o'g'li – q.x.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Anvar Kodirullayevich – b.f.n., katta ilmiy xodim;

Atabayev Ma'ruf Maxmudovich – q.x.f.n. professor;

Safarov Asqar Asadullayevich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Mustafakulov Davron Mamatqulovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Kasimov Botir Sadriddinovich – q.x.f.f.d. (PhD);

Akramov Umidilla Ikramdjanovich – q.x.f.n. dotsent;

Elboboyev Abdug'ani Shuxrat o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Muxammadov Yo'ldoshbek Akmal o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Maxmudova Shaxnoza Abdufattaxovna – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Idrisov Xusanjon Abdujabborovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent.

MUASSIS

Toshkent davlat agrar
universiteti

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

Manzil: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko'chasi, 2-uy.

Jurnalning telegram manzili:

t.me/agrobiznes_elektronjurnal

E-mail: licht-1989@mail.ru

Jurnalning rasmiy sayti:

<https://www.agrobiznesjournal.uz>

Tel: +(998) 93 439 30 00

JURNALNING ILMIYLIGI:

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 30.11.2024-yildagi
№364/5-sonli qarori bilan
08.00.00-Iqtisodiyot fanlari
bo'yicha, 08.05.2025-yildagi
№370/5-sonli qarori bilan
06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari
bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy
ilmiy natijalarini chop etish
tavsiya etilgan milliy ilmiy
nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

Elektron nashr, 76-sahifa.
2026-yil, sentabr.

MUNDARIJA

IQTISODIYOT FANLARI

КУРПАЯНИДИ КОНСТАНТИН ИВАНОВИЧ

Стратегии цифровой трансформации в Европейском союзе и потенциал институционального трансфера Французского опыта в Узбекистан.....11

ERGASHEV RUSTAM RAJABOVICH

Ilmiy ishlanmalar asosida Spin-off korxonalarini tashkil etish va rivojlantirishning bosqichli boshqaruv modeli.....25

ABDURAXMANOVA MUQADDAS TOXTASINOVNA

Temir yo'l transporti korxonalarida ekologik-iqtisodiy samaradorlikni oshirishning ilg'or mexanizmlari.....34

ABDULLAYEV ILYOS AXMADOVICH, JABBOROV JAMOLIDDIN MUXAMMADJON O'G'LI

Surxondaryo viloyatida demografik jarayonlarning statistik tahlili.....44

XASANOV SANJARBEK ABDUMANNNOBOVICH

Sanoat korxonalarida raqamli transformatsiya darajasini baholash uslubiyoti ("Farg'onaazot" AJ misolida).....50

ABDURAZAKOVA NARGIZA RIXSIBAYEVNA

Aksiyadorlik jamiyatlarida xususiy kapital rentabelligiga ta'sir etuvchi omillar: O'zbekistonning uchta aksiyadorlik jamiyati misolida panel tahlil.....57

SULTANOVA ZUXRA JAKSILIKOVNA

Qaraqalpaqstan Respublikasinda region ekonomikasini rivojlantirishda IT park xizmetini amalga oshirish masalalari ham paydalanilmagan mumkinshiliklari.....69

ERGASHEV G'İYOS BAXROM O'G'LI

Mamlakat qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportining yalpi ichki mahsulotdagi ulushini oshirish zarurati.....76

MAMLAKAT QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI EKSPORTINING YALPI ICHKI MAHSULOTDAGI ULUSHINI OSHIRISH ZARURATI

ERGASHEV G'IYOS BAXROM O'G'LI

Toshkent iqtisodiyot va texnologiyalar universiteti
Moliyaviy boshqaruv va axborot texnologiyalari kafedrasini mudiri

E-mail: giyosergashev60@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8361-0047

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston iqtisodiyotida qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportining ahamiyati, uning yalpi ichki mahsulot shakllanishidagi o'rni hamda eksport salohiyatidan samarali foydalanish masalalari tadqiq etilgan. Tadqiqotda 2020–2025-yillar bo'yicha qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi, qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligining yalpi qo'shilgan qiymati, yalpi ichki mahsulot va meva-sabzavot mahsulotlari eksporti ko'rsatkichlari tahlil qilindi. Hisob-kitoblar yordamida qishloq xo'jaligining YAIMdagi ulushi, ishlab chiqarishning o'sish sur'ati, eksportning umumiy eksportdagi ulushi hamda eksportni oshirishning potentsial iqtisodiy samarasi aniqlandi.

Kalit so'zlar: qishloq xo'jaligi, eksport, yalpi ichki mahsulot, yalpi qo'shilgan qiymat, eksport salohiyati, meva-sabzavot, qo'shilgan qiymat, logistika, diversifikatsiya, raqobatbardoshlik.

Аннотация. В статье исследуется необходимость увеличения доли экспорта сельскохозяйственной продукции в валовом внутреннем продукте (ВВП) Узбекистана, а также роль аграрного экспорта в обеспечении устойчивого экономического роста и укреплении экспортного потенциала страны. В исследовании проанализированы динамика производства сельскохозяйственной продукции, вклад сельского хозяйства в формирование ВВП, объем и структура экспорта плодоовощной продукции, а также потенциальный экономический эффект от увеличения экспортных объемов. В процессе исследования использованы методы статистического, сравнительного, структурного и коэффициентного анализа. Расчеты показывают, что увеличение доли переработанной сельскохозяйственной продукции с высокой добавленной стоимостью в структуре экспорта может способствовать значительному росту валютных поступлений и повышению вклада аграрного сектора в ВВП.

Ключевые слова: сельское хозяйство, экспорт сельскохозяйственной продукции, валовой внутренний продукт, ВВП, валовая добавленная стоимость, экспортный потенциал, плодоовощная продукция, добавленная стоимость, логистика, диверсификация экспорта, конкурентоспособность.

Abstract. This article examines the importance of increasing the share of agricultural product exports in the gross domestic product (GDP) of Uzbekistan, as well as the role of agricultural exports in ensuring sustainable economic growth and strengthening the country's export potential. The study analyzes the dynamics of agricultural production, the contribution of agriculture to GDP, the volume and structure of fruit and vegetable exports, and the potential economic effects of increasing export volumes. Statistical, comparative, structural, and coefficient analysis methods were used in the research. The calculations show that increasing the share of processed and value-added agricultural products in exports can significantly increase foreign exchange earnings and the contribution of the agricultural sector to GDP.

Keywords: agriculture, agricultural exports, gross domestic product, GDP, gross value added, export potential, fruit and vegetables, value added, logistics, export diversification, competitiveness.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabning ortib borishi, xalqaro savdo aloqalarining kengayishi va mamlakatlar o'rtasidagi

raqobatning kuchayishi qishloq xo'jaligini nafaqat ichki bozorni ta'minlovchi, balki eksport daromadlarini shakllantiruvchi strategik tarmoqqa aylantirmoqda. Ayniqsa, tabiiy-iqlim sharoiti qishloq xo'jaligi mahsulotlarining keng assortimentini yetishtirish imkonini beradigan mamlakatlarda ushbu tarmoqning eksport salohiyatidan foydalanish iqtisodiy o'sishning qo'shimcha manbalaridan biri hisoblanadi.

O'zbekiston iqtisodiyotida qishloq xo'jaligining o'rni ham yuqori. Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yilda mamlakat YAIMi 1 849,65 trln so'mni tashkil etib, 2024-yilga nisbatan 7,7 foizga o'sgan. Shu yili qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligida yaratilgan yalpi qo'shilgan qiymat 306,294 trln so'mni tashkil etdi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining ishlab chiqarish hajmi ham izchil o'sib bormoqda. Rasmiy statistik ma'lumotlarda qishloq xo'jaligi mahsulotlarining umumiy hajmi 2020-yilda 250 250,6 mlrd so'm bo'lgan bo'lsa, 2024-yilda 439 948,0 mlrd so'mga yetgan. Bu ko'rsatkichlar mamlakatda qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish salohiyati mavjudligini ko'rsatadi. Biroq ishlab chiqarish hajmining oshishi avtomatik ravishda eksport samaradorligining yuqori bo'lishini anglatmaydi. Eksportning iqtisodiy samarasi, avvalo, mahsulotning qanday shaklda tashqi bozorga chiqarilishi, uning qo'shilgan qiymati, saqlash va logistika xarajatlari, xalqaro standartlarga muvofiqligi hamda eksport bozorlari tarkibiga bog'liq. Shu nuqtai nazardan, tadqiqotning asosiy muammosi qishloq xo'jaligi mahsulotlarini eksport qilish hajmini shunchaki oshirish emas, balki eksportning mamlakat YAIMiga yaratadigan iqtisodiy hissasini ko'paytirishdan iborat. Tadqiqotning asosiy farazi shundan iboratki, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmini oshirish bilan bir qatorda ularni chuqur qayta ishlash, qadoqlash, xalqaro standartlarga moslashtirish va yuqori qo'shilgan qiymat bilan eksport qilish mamlakat YAIMining o'sishiga oddiy xomashyo eksportiga nisbatan yuqoriroq iqtisodiy ta'sir ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Mamlakat qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportining yalpi ichki mahsulotdagi ulushini oshirish masalasi milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlash, eksport salohiyatidan samarali foydalanish hamda qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining raqobatbardoshligini kuchaytirish bilan bevosita bog'liqdir. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini tashqi bozorlarga yo'naltirish orqali nafaqat eksport tushumlarini ko'paytirish, balki ishlab chiqarish hajmini kengaytirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va hududlarning iqtisodiy faolligini oshirish imkoniyati yuzaga keladi.

Mazkur yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlar va statistik tahlillar mamlakat yalpi ichki mahsuloti tarkibida qishloq xo'jaligining muhim iqtisodiy o'rin tutishini ko'rsatadi. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining statistik ma'lumotlarida yalpi ichki mahsulot hajmi, qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish ko'lami hamda qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligining yalpi qo'shilgan qiymatidagi o'zgarishlar aks ettirilgan [1; 2; 3; 4]. Ushbu ma'lumotlar

qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi va uning iqtisodiyotdagi ulushi o'rtasidagi bog'liqlikni baholash uchun muhim statistik asos bo'lib xizmat qiladi.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining eksport hajmini oshirish mamlakat tashqi savdo salohiyatini kengaytirishning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Xususan, O'zbekistonning tashqi savdo aylanmasi va meva-sabzavot mahsulotlari eksporti bo'yicha statistik ma'lumotlar qishloq xo'jaligi mahsulotlarining tashqi bozorlardagi ahamiyati ortib borayotganini ko'rsatadi[5;6]. Ayniqsa, meva-sabzavotchilik mahsulotlarini qayta ishlash, saqlash, qadoqlash va xalqaro standartlar asosida eksportga tayyorlash orqali ularning qo'shilgan qiymatini oshirish eksport tushumlarini ko'paytirishning muhim yo'nalishlaridan hisoblanadi.

O'zbekistonda qishloq xo'jaligi sohasini rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ham mazkur masalaning dolzarbligini yanada kuchaytirmoqda. Qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligida belgilangan maqsadli indikatorlarning bajarilishi bo'yicha tahliliy ma'lumotlarda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, eksport hajmlarini kengaytirish va sohaning iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanishga alohida e'tibor qaratilgan [7]. Bu esa qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportini mamlakat iqtisodiy o'sishining muhim drayverlaridan biriga aylantirish zaruratini ko'rsatadi.

Xorijiy tadqiqot va tahliliy manbalarda ham O'zbekiston qishloq xo'jaligi sohasi mamlakat iqtisodiyotining muhim tarmoqlaridan biri sifatida baholanadi. Jumladan, AQSh Savdo departamenti tomonidan O'zbekistonning qishloq xo'jaligi sektori bo'yicha keltirilgan tahlillarda mamlakatning meva-sabzavotchilik, oziq-ovqat mahsulotlari va boshqa agroeksport yo'nalishlaridagi imkoniyatlari, shuningdek, tashqi bozorlarga chiqish salohiyati yoritilgan [8]. Mazkur yondashuv O'zbekiston qishloq xo'jaligi mahsulotlarining xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini oshirish uchun ishlab chiqarish va eksport infratuzilmasini rivojlantirish muhimligini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, mavjud adabiyotlar va statistik manbalarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportining mutlaq hajmini oshirish bilan bir qatorda, uning mamlakat yalpi ichki mahsulotini shakllantirishdagi iqtisodiy samaradorligini kompleks baholash masalalariga ham alohida e'tibor qaratish zarur. Xususan, eksport qilinayotgan mahsulotlarning qayta ishlanganlik darajasi, qo'shilgan qiymati, eksport geografiyasining kengayishi, logistika xarajatlari, xalqaro standartlarga muvofiqligi va tashqi bozorlardagi narx raqobatbardoshligi kabi omillarni birgalikda o'rganish talab etiladi.

Shunday qilib, o'rganilgan adabiyotlar va statistik manbalar qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportini kengaytirish mamlakatning tashqi savdo salohiyatini oshirish bilan birga, ishlab chiqarish hajmi va yalpi ichki mahsulotning o'sishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatishini asoslaydi. Biroq qishloq xo'jaligi eksportining yalpi ichki mahsulotdagi ulushini oshirish mexanizmlarini, eksport tarkibini diversifikatsiya qilish va yuqori qo'shilgan qiymatli agroeksport mahsulotlari ulushini ko'paytirish masalalarini yanada chuqurroq tadqiq etish zarur. Mazkur holat mamlakat qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportining yalpi ichki

mahsulotdagi ulushini oshirish zaruratini ilmiy jihatdan asoslash va tegishli taklif hamda tavsiyalar ishlab chiqishni taqozo etadi.

METODOLOGIYA

Tadqiqotda rasmiy statistik ma'lumotlar asosida taqqoslama, statistik, dinamik, tarkibiy va koeffitsiyent tahlili usullaridan foydalanildi. Asosiy axborot manbalari sifatida O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining YAIM, qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi va tashqi savdo bo'yicha ma'lumotlari olindi. 2025-yil yakunlariga ko'ra mamlakat eksporti 33,8 mlrd AQSH dollarini tashkil etgan. 2025-yilda meva va sabzavot mahsulotlari eksporti 2,2 mln tonnani, qiymat jihatidan esa 2,1 mlrd AQSH dollarini tashkil etgan. Ushbu eksport qiymati 2024-yilga nisbatan 36,9 foizga oshgan va umumiy eksportning 6,3 foizini tashkil qilgan.

Qishloq xo'jaligining YAIMdagi ulushini aniqlash.

Qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligining YAIMdagi ulushi quyidagi formula orqali hisoblanadi:

$$QX\_YY = (QX\_YQQ / YAIM) \times 100$$

bu yerda:

- QX_YY — qishloq xo'jaligining YAIMdagi ulushi;
- QX_YQQ — qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligining yalpi qo'shilgan qiymati;

- YAIM — yalpi ichki mahsulot.

2025-yil ma'lumotlari:

- YAIM = 1 849,650 trln so'm;
- qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligi YQQ = 306,294 trln so'm.

Hisob-kitob:

$$QX\_YY = (306,294 / 1\,849,650) \times 100 = 16,56 \%$$

Demak, 2025-yilda qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligining YAIMdagi ulushi hisob-kitob bo'yicha 16,56 foizni tashkil etgan.

2024-yilda esa ushbu ko'rsatkich:

$$QX\_YY = (272,224 / 1\,535,432) \times 100 = 17,73 \%$$

ni tashkil etgan.

Natijada 2024–2025-yillarda tarmoqning YAIMdagi nominal ulushi taxminan 1,17 foiz bandga kamaygan. Bu holat qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi pasayganini anglatmaydi. Aksincha, 2025-yilda qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligida yalpi qo'shilgan qiymat 2024-yilga nisbatan 12,5 foizga nominal oshgan, real o'sish esa 4,4 foiz atrofida bo'lgan. YAIMning boshqa tarmoqlarida o'sish sur'atlari yuqoriroq bo'lgani sababli qishloq xo'jaligining umumiy YAIMdagi ulushi nisbatan qisqargan. ([Statistika](#))

Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining o'sish sur'atini hisoblash.

O'sish sur'ati quyidagi formula orqali aniqlanadi:

$$O'sish\ sur'ati = (Joriy\ davr / Bazaviy\ davr) \times 100$$

2020-yilda qishloq xo'jaligi mahsulotlari umumiy hajmi:

250 250,6 mlrd so'm

2024-yilda:

439 948,0 mlrd so'm

Shunda:

$$439\,948,0 / 250\,250,6 \times 100 = 175,8 \%$$

Demak, 2020–2024-yillarda qishloq xo'jaligi mahsulotlari umumiy hajmi nominal qiymatda qariyb 1,76 barobar oshgan.

Mutlaq o'sish:

$$439\,948,0 - 250\,250,6 = 189\,697,4 \text{ mlrd so'm}$$

yoki:

189,697 trln so'm

ni tashkil etadi.

Bu ko'rsatkich qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish bazasi kengayib borayotganini ko'rsatadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi uzoq muddatli davrda sezilarli darajada oshgan.

1-jadval

Qishloq xo'jaligi mahsulotlari umumiy hajmining dinamikasi

Yil	Qishloq xo'jaligi mahsulotlari, mlrd so'm	O'zgarish
2020	250 250,6	—
2021	303 415,5	+21,2 %
2022	345 191,7	+13,8 %
2023	405 418,0	+17,4 %
2024	439 948,0	+8,5 %

Manba: O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitobi. ([SIAT](#))

Jadvaldan ko'rinadiki, 2020–2024-yillarda qishloq xo'jaligi mahsulotlari hajmi har yili oshib borgan.

Buning asosiy sabablari quyidagilar bilan izohlanadi:

- ishlab chiqarish texnologiyalarining takomillashuvi;
- intensiv bog'dorchilik va issiqxona xo'jaliklarining rivojlanishi;
- suv tejovchi texnologiyalardan foydalanish;
- qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilarini qo'llab-quvvatlash;
- eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarishga e'tiborning kuchayishi;
- meva-sabzavotchilik va chorvachilik ishlab chiqarishining kengayishi.

2025-yilda ham qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligida ishlab chiqarish o'sishi 4,4 foizni tashkil etdi. Dehqonchilik mahsulotlari 7,2 foizga, chorvachilik mahsulotlari esa 1,6 foizga oshgan.

Qishloq xo'jaligi eksportining hozirgi holati

O'zbekistonning umumiy eksporti 2025-yilda 33,8 mlrd AQSH dollarini tashkil etdi. Bu 2024-yilga nisbatan 24 foiz yuqori ko'rsatkichdir.

Shu bilan birga, meva-sabzavot eksporti 2025-yilda:

- 2,2 mln tonna;
- 2,1 mlrd AQSH dollari;
- umumiy eksportning 6,3 foizi miqdorida bo'lgan.

2024-yilda esa meva-sabzavot eksporti qiymati taxminan 1,53 mlrd AQSH dollari atrofida bo'lganini 2025-yilgi 36,9 foizlik o'sishdan kelib chiqib hisoblash mumkin.

Formula:

$$\text{Eksport}_{2024} = 2,1 / 1,369 = 1,53 \text{ mlrd dollar}$$

Shunday qilib, bir yil davomida eksport qiymatining taxminiy qo'shimcha o'sishi:

$$2,1 - 1,53 = 0,57 \text{ mlrd dollar}$$

ya'ni taxminan 570 mln AQSH dollarini tashkil etgan.

Bu qishloq xo'jaligi mahsulotlarining tashqi bozordagi talab salohiyati yuqoriligini ko'rsatadi.

Eksportni YAIMga nisbatan baholash

Eksportning YAIMga nisbatan iqtisodiy ahamiyatini baholash uchun quyidagi indikatorni qo'llash mumkin:

$$\text{Eksport intensivligi} = (\text{Qishloq xo'jaligi eksporti} / \text{YAIM}) \times 100$$

Bunda bir muhim metodologik jihatni ta'kidlash lozim: eksport ko'rsatkichi va YAIM turli valyutada berilgan bo'lsa, ularni to'g'ridan-to'g'ri taqqoslash noto'g'ri bo'ladi. Shu sababli iqtisodiy tahlilda ikkala ko'rsatkichni bir xil valyutaga o'tkazish yoki eksportning YAIMga qo'shadigan qo'shilgan qiymatini baholash maqsadga muvofiq.

Mazkur tadqiqotda eksport salohiyatini baholash uchun alohida eksport ulushi ko'rsatkichi ham qo'llaniladi:

$$\text{EU} = (\text{QX eksporti} / \text{jami eksport}) \times 100$$

2025-yilda meva-sabzavot eksporti:

2,1 mlrd dollar

Jami eksport:

33,8 mlrd dollar

Hisob-kitob:

$$\text{EU} = (2,1 / 33,8) \times 100 = 6,21 \%$$

Rasmiy statistika ushbu ko'rsatkichni 6,3 foiz deb qayd etgan; kichik farq yaxlitlash va dastlabki ma'lumotlar bilan bog'liq. Demak, meva-sabzavot mahsulotlari eksportining o'zi mamlakatning tashqi eksport tushumlarida sezilarli o'rin egallaydi.

Eksport salohiyatini oshirish bo'yicha ssenariy hisob-kitobi

Tadqiqotning amaliy jihatini kuchaytirish maqsadida meva-sabzavot eksportini 10, 20 va 30 foizga oshirish bo'yicha ssenariy hisob-kitoblarini amalga oshirish mumkin.

Boshlang'ich eksport: $E_0 = 2,1$ mlrd dollar

1-variant: eksportni 10 foizga oshirish

$$\text{Formula: } E_1 = E_0 \times (1 + 0,10) \quad E_1 = 2,1 \times 1,10 = 2,31 \text{ mlrd dollar}$$

Qo'shimcha eksport: $2,31 - 2,1 = 0,21$ mlrd dollar

ya'ni: 210 mln dollar

2-variant: eksportni 20 foizga oshirish

$E_2 = 2,1 \times 1,20 = 2,52$ mlrd dollar

Qo'shimcha eksport: $2,52 - 2,1 = 0,42$ mlrd dollar

ya'ni: 420 mln dollar

3-variant: eksportni 30 foizga oshirish

$E_3 = 2,1 \times 1,30 = 2,73$ mlrd dollar

Qo'shimcha eksport: $2,73 - 2,1 = 0,63$ mlrd dollar

ya'ni: 630 mln dollarni tashkil etadi.

2-jadval

Qishloq xo'jaligi eksportini oshirish variantlari

Variantlar	Eksport o'sishi	Eksport hajmi, mlrd \$	Qo'shimcha tushum, mln \$
Amaldagi holat	0 %	2,10	—
1-variant	10 %	2,31	210
2-variant	20 %	2,52	420
3-variant	30 %	2,73	630

Ushbu hisob-kitoblar shuni ko'rsatadiki, eksport hajmini atigi 30 foizga oshirishning o'zi qo'shimcha ravishda 630 mln AQSH dollariga yaqin eksport tushumi yaratishi mumkin.

Tadqiqot natijalari qishloq xo'jaligi eksportini oshirish masalasini faqat eksport hajmini ko'paytirish sifatida emas, balki qo'shilgan qiymat yaratish mexanizmi sifatida ko'rib chiqish zarurligini ko'rsatmoqda. Bugungi kunda asosiy masala yetishtirilgan mahsulotning tashqi bozorga qanday shaklda chiqarilishidir. Masalan, yangi meva eksport qilinsa, uning eksport qiymati faqat xom mahsulot narxi bilan chegaralanadi. Agar shu mahsulot:

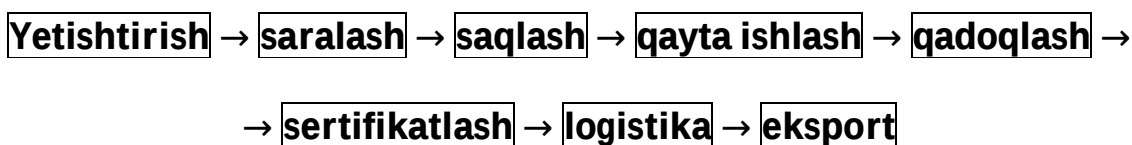
- quritilsa;
- muzlatilsa;
- sharbatga aylantirilsa;
- konservalansa;
- qadoqlansa;
- ekologik yoki organik sertifikatga ega bo'lsa;
- tayyor oziq-ovqat mahsuloti sifatida eksport qilinsa, uning bir birlik mahsulotdan olinadigan daromadi oshadi.

Shu sababli qishloq xo'jaligi eksport siyosatining asosiy maqsadi "ko'proq mahsulot eksport qilish"dan "ko'proq qiymat eksport qilish"ga o'tishi kerak.

Chuqur qayta ishlashning ahamiyati

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash eksport tushumlarini oshirishning eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Bunda quyidagi qiymat zanjiri shakllanishi mumkin:

Oddiy xomashyo eksportida qiymat zanjirining katta qismi mamlakat tashqarisida shakllanishi mumkin. Qayta ishlangan mahsulot eksportida esa qiymatning katta qismi ichki iqtisodiyotda yaratiladi. Natijada:

- ishlab chiqaruvchi daromadi oshadi;
- qayta ishlash korxonalarining daromadi ortadi;
- yangi ish o'rinlari yaratiladi;
- logistika xizmatlariga talab oshadi;
- soliq bazasi kengayadi;
- eksport tushumi ko'payadi;
- YAIMga qo'shilgan qiymat ortadi.

Sovutish va logistika infratuzilmasining ahamiyati

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining katta qismi tez buziluvchan mahsulotlardan iborat. Shuning uchun ishlab chiqarish hajmini oshirish bilan bir qatorda mahsulotni saqlash muddatini uzaytirish ham muhim. Buning uchun:

- zamonaviy sovutkichli omborlar;
- saralash va kalibrlash markazlari;
- qadoqlash korxonalari;
- transport-logistika markazlari;
- eksport terminallari;
- elektron kuzatuv tizimlari rivojlantirilishi kerak.

Logistika xarajatlarining yuqoriligi eksport mahsulotining xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini pasaytirishi mumkin. Shuning uchun eksport strategiyasida ishlab chiqarish tannarxi bilan bir qatorda "daladan xaridorgacha bo'lgan umumiy xarajat"ni kamaytirish maqsadga muvofiq.

Xalqaro standartlar va sertifikatlashtirish

Eksportning barqaror o'sishi uchun mahsulotning xalqaro standartlarga muvofiqligi katta ahamiyatga ega. Eksportyorlar uchun quyidagi yo'nalishlar muhim:

- oziq-ovqat xavfsizligi standartlarini joriy etish;
- mahsulot kelib chiqishini kuzatish tizimini yaratish;
- laboratoriya nazoratini kuchaytirish;
- qadoqlash talablariga rioya qilish;
- fitosanitariya talablarini bajarish;
- xalqaro sertifikatlashtirish tizimlaridan foydalanish.

Bu choralar mahsulotning xalqaro bozordagi ishonchliligini oshiradi.

Eksport bozorlarini diversifikatsiya qilish

2025-yilda O'zbekiston 210 ta mamlakat bilan tashqi savdo aloqalarini amalga oshirgan. Eksport hajmi 33,8 mlrd dollarni tashkil etgan. Qishloq xo'jaligi eksportida ham bozorlarni diversifikatsiya qilish zarur.

Asosiy yo'nalishlar:

- Markaziy Osiyo mamlakatlari;
- Rossiya bozori;
- Xitoy bozori;
- Janubiy Osiyo;
- Yaqin Sharq;
- Yevropa mamlakatlari;
- Janubi-Sharqiy Osiyo.

Eksport geografiyasining kengayishi bitta bozorga qaramlikni kamaytiradi va tashqi talabdagi o'zgarishlarning salbiy ta'sirini yumshatadi.

Fermer xo'jaliklarini eksport qiymat zanjiriga integratsiya qilish

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining asosiy qismi kichik ishlab chiqaruvchilar tomonidan yetishtirilishi sababli ularni eksport tizimiga integratsiya qilish alohida ahamiyatga ega. Buning uchun:

- fermer kooperatsiyalarini rivojlantirish;
- eksportyor korxonalar bilan uzoq muddatli shartnomalarni kengaytirish;
- oldindan xarid shartnomalarini joriy qilish;
- ishlab chiqaruvchilarga eksport standartlari bo'yicha treninglar berish;
- raqamli savdo platformalaridan foydalanish;
- mahsulotni birlashtirilgan holda eksport qilish mexanizmlarini kuchaytirish lozim.

Bunday mexanizm kichik fermerlarning alohida eksportchi bo'lish xarajatlarini kamaytirib, ularni yirik eksport qiymat zanjirlariga qo'shadi.

Qishloq xo'jaligi eksportini YAIMga ta'sirini oshirish mexanizmi. Qishloq xo'jaligi eksportining YAIMga ta'siri quyidagi ketma-ketlikda yuzaga keladi:

Shu sababli qishloq xo'jaligi eksportini rivojlantirish faqat tashqi savdo siyosatining vazifasi emas. U ishlab chiqarish, sanoat, transport, logistika, moliya, standartlashtirish va hududiy rivojlanish siyosatlari bilan uzviy bog'liq.

YAIMga iqtisodiy ta'sirini oshirish uchun quyidagi takliflar ishlab chiqildi.

1. Eksport tarkibini xomashyodan tayyor mahsulotga o'tkazish.

Eksport siyosatida quyidagi nisbatni bosqichma-bosqich o'zgartirish maqsadga muvofiq:

xom mahsulot → yarim tayyor mahsulot → tayyor mahsulot

Bunda eksportning fizik hajmidan ko'ra, uning bir tonnaga to'g'ri keladigan qiymati asosiy indikatorlardan biri bo'lishi kerak.

2. Eksport qiymatini tonna hisobida baholash

Quyidagi ko'rsatkichni doimiy monitoring qilish taklif etiladi:

1 tonna eksport qiymati = Eksport tushumi / Eksport miqdori

2025-yilda meva-sabzavot eksporti 2,1 mlrd dollar va 2,2 mln tonnani tashkil etgan.

Hisob-kitob:

$2,1 \text{ mlrd} / 2,2 \text{ mln tonna} = 954,5 \text{ dollar/tonna}$

Demak, 2025-yilda o'rtacha hisobda 1 tonna meva-sabzavot eksportiga taxminan 955 dollar eksport qiymati to'g'ri kelgan. Kelgusida asosiy vazifa faqat tonnani oshirish emas, balki ushbu ko'rsatkichni, masalan, qayta ishlash va qadoqlash hisobiga 1 100–1 200 dollar/tonna darajasiga olib chiqishdan iborat bo'lishi mumkin.

3. Sovutish omborlari tarmog'ini kengaytirish. Mahsulotni mavsumda arzon narxda eksport qilish o'rniga uni saqlab, bozorda narx yuqoriroq bo'lgan davrda eksport qilish imkoniyati yaratiladi.

4. Hududlarni eksportga ixtisoslashtirish. Har bir hududning tabiiy-iqlimiy va ishlab chiqarish imkoniyatlaridan kelib chiqib: meva, uzum, sabzavot, poliz, quritilgan mevalar, yong'oq, dukkakli mahsulotlar hamda go'sht va sut mahsulotlari bo'yicha eksport klasterlarini rivojlantirish mumkin.

5. Eksport kreditlari va sug'urtasini rivojlantirish. Eksportyorlar uchun: aylanma mablag' krediti, eksportoldi moliyalashtirish, eksport sug'urtasi, valyuta risklarini boshqarish, xalqaro to'lovlarni kafolatlash mexanizmlarini takomillashtirish lozim.

6. "Yashil eksport"ni rivojlantirish. Kelgusida ekologik toza va organik mahsulotlarga xalqaro talabning oshishidan foydalanish maqsadga muvofiq.

XULOSA

Tadqiqot natijalari O'zbekiston qishloq xo'jaligi eksportini rivojlantirish uchun katta ishlab chiqarish bazasi va eksport salohiyatiga ega ekanligini ko'rsatdi. 2025-yilda O'zbekiston YAIMi 1 849,65 trln so'mni tashkil etdi. Qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligida yaratilgan yalpi qo'shilgan qiymat 306,294 trln so'mga yetdi. Hisob-kitoblarga ko'ra, mazkur tarmoqning YAIMdagi ulushi 16,56 foizni tashkil etgan. Shuningdek, 2020–2024-yillarda qishloq xo'jaligi mahsulotlari umumiy hajmi 250,25 trln so'mdan 439,95 trln so'mgacha oshgan. 2025-yilda esa meva-sabzavot eksporti 2,1 mlrd AQSH dollariga yetib, 2024-yilga nisbatan 36,9 foizga oshgan.

Tahlil natijasida quyidagi asosiy xulosalarga kelindi:

- qishloq xo'jaligi mamlakat iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismi bo'lib qolmoqda;
- ishlab chiqarish hajmining o'sishi eksport salohiyatini kengaytirish uchun asos yaratmoqda;
- eksportning YAIMga ta'sirini kuchaytirish uchun qo'shilgan qiymatni oshirish zarur;
- xomashyo eksportidan qayta ishlangan mahsulot eksportiga o'tish muhim;
- logistika va saqlash tizimlarini rivojlantirish eksport samaradorligini oshiradi;
- xalqaro sertifikatlashtirish tizimlarini kengaytirish yangi bozorlarga kirishni osonlashtiradi;
- eksport geografiyasini diversifikatsiya qilish tashqi bozorlarga bog'liqlikni kamaytiradi;
- fermerlarni eksport qiymat zanjirlariga integratsiya qilish qishloq hududlarida daromadlarni oshiradi.

Shunday qilib, mamlakat qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportining YAIMdagi iqtisodiy hissasini oshirishning eng samarali yo'li ishlab chiqarish hajmini shunchaki ko'paytirish emas, balki bir birlik qishloq xo'jaligi mahsulotidan yaratiladigan qo'shilgan qiymatni oshirish hisoblanadi.

Buning uchun "yetishtirish — qayta ishlash — saqlash — qadoqlash — sertifikatlash — logistika — eksport" tamoyiliga asoslangan yagona qiymat zanjirini shakllantirish maqsadga muvofiq. Ana shunda qishloq xo'jaligi eksporti valyuta tushumlarining manbai bo'lish bilan birga, sanoat, xizmatlar, bandlik va hududiy rivojlanishni rag'batlantiruvchi kuchli multiplikativ omilga aylanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. O'zbekiston Respublikasida yalpi ichki mahsulot hajmi bo'yicha statistik ma'lumotlar. ([SIAT](#))
2. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. 2025-yil yakunlari bo'yicha yalpi ichki mahsulot ko'rsatkichlari. ([Statistika](#))
3. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari umumiy hajmi bo'yicha SIAT ma'lumotlar bazasi. ([SIAT](#))
4. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligining yalpi qo'shilgan qiymati bo'yicha ma'lumotlar. ([SIAT](#))
5. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. O'zbekiston tashqi savdo aylanmasi, 2025-yil. ([Statistika](#))
6. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. 2025-yilda meva va sabzavot mahsulotlari eksporti. ([Statistika](#))
7. O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi sohasi bo'yicha 2025-yil yakunlari va maqsadli indikatorlar tahlili. ([O'zbekiston Respublikasi Hukumat portali](#))
8. U.S. Department of Commerce. Uzbekistan — Agricultural Sectors. ([Trade.gov](#))

Mas'ul muharrir: Beglayev Uchqun

Musahhih: Boltayev Nurali

Sahifalovchi va dizaynerlar: Normurodov Sarvar,
Sharipov Shoxruh

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru

Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjournal

Telefon raqami: +998939018320, +998934393000

Jurnal rasmiy sayti: <https://www.agrobiznesjournal.uz>

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo'yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali 2023-yil 23-maydan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan C-5669225 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №083688

Manzilimiz: Toshkent viloyati, Qibray tumani,
Universitet ko'chasi, 2-uy